

תופעת האלימות במשפחה ובזוגיות

תופעת האלימות במערכות יחסים אינטימיות, היא תופעה חברתית מדאיגה ורחבת היקף – בישראל. כ – 600 אלף ילדים, הגדלים במשפחות בעלות דפוסי אלימות וחשופים אליה, מגיעים או יגיעו אל מערכות החינוך בארץ.

בסקר ארצי בנושא אלימות במערכת יחסים אינטימית ואלימות כלפי נוער, שנערך על ידי מכון מינרובה לחקר הנוער, באוניברסיטת חיפה, נמצא כי 5.8% מהנשים חוו לפחות אירוע אלימות אחד מצד בן זוגן במהלך השנה האחרונה, ו – 12.2% דיווחו שחוו אלימות כלפי רכוש באותו פרק זמן. כמו כן, 11.2% מהנשים דיווחו על אלימות פיזית ו – 7.8% דיווחו על אלימות מינית בשנים שקדמו לשנה האחרונה. מנתונים אלה ניתן לאמוד כי היקף התופעה באוכלוסייה בישראל הוא בין 141,710 – 200,000 נפגעות אלימות מצד בן הזוג. (השכיחות של הגבר כגורם פוגע היא 95% מהמקרים, ובנוסף קיימת תופעת אלימות אצל זוגות חד מיניים).

במערכות החינוך בארץ נמצאים שני סוגי אוכלוסיות החשופות לאלימות במערכות יחסים אינטימיות בחייהן:

1. אוכלוסיית הילדים והנוער, בגילאים השונים, החשופים למעשי אלימות במשפחתם, נפגעים ממנה ישירות, או בעקיפין, בהיותם עדים לאלימות כלפי אמהותיהם או בני משפחה נוספים.
2. באוכלוסיית המתבגרים, הלומדים במערכת החינוך, ישנם בעלי מערכות יחסים אינטימיות המתאפיינות בדפוסי סיכון ואלימות. דפוסי ההתנהגות האלימה במערכות יחסים זוגיות ומשפחתיות, מתבטאים בתקיפה, כפיה, הפחדה, טרור והתנהגויות המיועדות להשיג שליטה, צייתנות וכניעה של בת הזוג. התנהגויות אלו גורמות לנזק וסבל פיזי, מיני ו/או נפשי לקורבנות. דפוסים אלה באים לידי ביטוי בסוגים שונים של אלימות בזוגיות:

אלימות פיזית -

פגיעה בגוף, כגון הכאה, בעיטות, חניקה, ופגיעה באמצעות חפצים שונים.

אלימות מינית -

התייחסות אל האישה כאל אובייקט מיני, ביצוע מעשי מין בכפיה, באיום, בסחיטה ובאלימות.

אלימות נפשית -

אלימות מילולית, השפלה, הפחדה, איומים, גינוי ושיפוטיות כלפי הקורבן.

סגירות ובידוד חברתי -

הגבלה ומניעת קשריה החברתיים והמשפחתיים של בת הזוג.

פגיעה כלכלית -

מניעת אפשרויות השתכרות ומניעת גישה למקורות ההכנסה של המשפחה. שלילת עצמאות

באמצעות שליטה כלכלית בבת הזוג

– **הטרדה מאיימת Stalking**

חשדנות וקנאה המתבטאים במארבים, במעקבים, בהטרדות שונות ובחקירות אודות מעשיה של האישה. לעיתים קרובות, תופעה זו מועצמת, כאשר התוקף מאוים מרצונה של בת הזוג להיפרד ממנו.

ילדים החשופים לאלימות, נמצאים בטווח צפייה ושמיעה של האלימות בעת התרחשותה ולעיתים גם במעורבות פעילה וישירה מרצונם או שלא מרצונם. ילדים אלה נחשפים גם לתוצאות אירועי האלימות: פגיעות גופניות ונזקים לרכוש וכן לתוצאות המשנה: התערבות משטרתית, פינוי קורבנות האלימות לבית החולים או אף לקבורה, במקרי רצח. לעיתים נאלצים הילדים לקחת חלק בהתקת מגוריהם למקום מוגן, הרחק מסביבת מגוריהם הקודמת. לפיכך, ילדים אלה, נפגעים מהאירוע – אף הם, גם אם לא היה מכוון ישירות נגדם. בנוסף לאפשרות של פגיעה פיזית אפשרית בילדים, בעת חשיפתם לאלימות במשפחה, נוצרות השלכות מצטברות לטווח ארוך, המשפיעות עליהם, כמו: שיפוט מציאות לקוי – בלבול בהבחנה שבין מציאות לדמיון. שיפוט מוסרי לקוי – חסר בהירות בהבחנה שבין טוב ורע, מותר ואסור. סף תסכול נמוך.

דריכות מתמדת וחשדנות מועצמת המעסיקה אותם ויוצרת הפחתה בפניותם לממש את הפוטנציאל שלהם. קשיים רגשיים המתבטאים בהעצמה של רגשות כעס, אשמה, אחריות, חוסר אונים, עצבות, בלבול, פחד, לחץ ומתח מתמשך. קשיים אלה עלולים להתבטא בהתנהגויות מופנמות כמו: הסתגרות, חרדות, דיכאון, ומחשבות אובדניות, השכיחות יותר אצל בנות. במקרים אחרים, ההתנהגויות עלולות להיות מוחצנות ולקבל ביטויים של תוקפנות, התנהגות עבריינית ובעיות חברתיות, השכיחות יותר אצל בנים. ילדים אלה מרבים להשתמש במנגנוני הגנה כמו: הכחשה – מזעור התופעה, ולעיתים אף נתק בין החלק הרגשי והקוגניטיבי. פיצול – תפיסת מציאות של חלוקת העולם בין טובים ורעים, תוקפים וקורבנות. הימנעות – רתיעה והימנעות מפעילות חברתית והתבודדות. סומטיזציה – מחלות, כאבים ותאונות המבטאים את הקשיים הרגשיים.

מערכת החינוך מחויבת לדאוג לשלומם ולרווחתם של כלל התלמידים. במקרים רבים, הקשר היחיד של משפחות המצויות במצוקת אלימות, עם גוף ציבורי ממסדי, הוא רק באמצעות הילדים הלומדים במסגרת חינוכית כלשהי. זהו הסיכוי היחיד לעצור את מעגל האלימות והסיכון,

באמצעות התערבות טיפולית וחוקית.

לפיכך חשובה ביותר ערנותם של הצוותים החינוכיים לרמזים ומידע באשר לאפשרות קיומה של מצוקה כזאת במשפחותיהם של הילדים הלומדים במערכת, או ביחסים זוגיים שיש בהם סיכון, של מתבגרים הלומדים במערכת.